

Synthese waarheidsgetrouw berichten

Vlaamse nieuwsmedia doen uitermate hun best om onafhankelijk en waarheidsgetrouw het publiek te informeren. Ze zetten volop mensen en middelen in om vanuit een beroepsethisch kader aan verslaggeving te doen. Niet vanzelfsprekend in tijden van digitalisering, waarbij sociale media de frontlinie uitmaken. Nieuwsartikels worden extra onder de loep genomen en beschuldigingen van ‘fake news’ of gekeurde verslaggeving zijn nooit ver weg. In welke mate bericht de Vlaamse journalist waarheidsgetrouw? Worden er fouten gemaakt, en hoe voorkomen we die best? We maken de balans op met enkele concrete tips.

Om tot de essentie te komen van waarheidsgetrouw berichten moeten we eerst kijken bij de beginselen in de Code van de Raad voor de Journalistiek. Die Code bevat normen over onafhankelijkheid waarheidsgetrouwheid, respect voor de privacy en eerlijke beroepspraktijken. Een voorwaarde voor een democratische samenleving is het recht op informatie en vrije meningsuiting. Dat fundamenteel mensenrecht wordt ondersteund door de pers die het recht en zelfs de plicht heeft om het publiek te informeren over zaken van maatschappelijk belang. Hierbij respecteert de journalist de mensenrechten en legt zichzelf normen op om waarheidsgetrouw te berichten, onafhankelijk informatie te garen en te verstrekken, fair op te treden en respect te betonen voor het privéleven en de menselijke waardigheid. In realiteit komt het nogal eens voor dat journalisten een vergissing, of zelfs een grove fout begaan. De betrokken partij heeft dan de mogelijkheid om een klacht neer te leggen bij de Raad voor de Journalistiek. Dit is een deontologisch orgaan dat een bezwarende waarde kan hebben in een rechtszaak, maar biedt tevens de kans om de fout recht te zetten. Dat gezegd zijnde, is het geen vrijgeleide om fouten aan te passen. We zoomen in op een beslissing van de Raad voor de Journalistiek uit 2012, over de klacht van mevrouw Martine Nijs tegen Standaard.be en journalist Kristof Simoens.

<https://www.rvdj.be/uitspraak/nijs-t-standaardbe>

Op 14 november 2011 publiceerde De Standaard online een artikel met als titel “Belgische wetenschapster verliest job door spermaschandaal”. In dat artikel wordt bericht over een incident in het universitair ziekenhuis van Cardiff waarbij spermastalen per ongeluk werden vernietigd. Naar aanleiding hiervan diende mevrouw Martine Nijs, die aan het hoofd stond van het IVF-laboratorium van het ziekenhuis, haar ontslag in. In het artikel wordt onder meer gezegd: “Het voorval kostte al de kop aan twee leidinggevende artsen, onder wie onze landgenote Martine Nijs.” Zij betoogt dat het artikel op de website standaard.be ten onrechte suggereert dat zij ontslagen werd naar aanleiding van het incident in het ziekenhuis, terwijl zij zelf haar ontslag heeft ingediend. Volgens haar is daardoor haar eer en goede naam aangetast. Toon van den Meijdenberg geeft in zijn schriftelijke reactie namens De Standaard Online toe dat het artikel ten onrechte de indruk wekt dat Martine Nijs werd ontslagen terwijl ze zelf ontslag heeft genomen.

Volgens Van den Meijdenberg ging het hier om een vergissing en geen bewuste verdraaiing van de feiten. Toen de De Standaard Online wist dat er sprake was van een fout, heeft journalist Simoens geprobeerd om haar via mail te bereiken om een rechtzetting te publiceren. Mevrouw Nijs heeft niet meer gereageerd en De Standaard heeft in zijn repliek opnieuw geprobeerd om een minnelijke rechtzetting te bereiken en bood aan om een rechtzetting te publiceren. Martine Nijs apprecieerde de stappen die de Standaard wilde nemen, maar opteerde voor een beslissing van De Raad. Deze was van oordeel dat het artikel op De Standaard Online inderdaad ten onrechte suggereert dat zij ontslagen was, en dus niet waarheidsgetrouw heeft bericht. De redactie heeft, zodra zij beseftte dat

er een fout was gemaakt meermaals aangeboden om de fout recht te zetten en Martine Nijs een wederwoord aangeboden, zij is daar echter niet op ingegaan. Uiteindelijk kon ze dan ook niet meer aanvoeren dat er ten onrechte geen rechtzetting is geweest. De Raad voor de Journalistiek was van oordeel dat de klacht gegrond was wat de feitelijke fout in de berichtgeving betrof, maar ongegrond tot rechtzetting. De klaagster had beter waar voor haar geld gekozen via de minnelijke rechtzetting die de Standaard aanbood, maar deed dat tegen beter weten in niet.

Zorgvuldig formuleren

In de huidige maatschappij wordt de media al vlug bekeken als een soort boeman en wordt zij snel beschuldigd van foute/valse berichtgeving. Dat gevoel wordt aangewakkerd door beleidsmakers, die steevast verkondigen dat klassieke media gekleurd berichten en zelfs 'fake news' aan de man brengen. Sociale media zoals Facebook en Twitter zijn vaak spreekbuizen, waar politici ongezouten hun haat voor de media verkondigen. Die gedachtegang wordt snel overgenomen en ondermijnt de geloofwaardigheid van persbedrijven. Federaal parlementslid Goedele Liekens (Open VLD) uitte onlangs nog haar woede omdat haar naam circuleerde op de redactie van enkele Vlaamse Kranten. Ze werd genoemd toen de politie een illegale lockdownbarbecue stillegde. Er stond namelijk een auto van het Open VLD-parlementslid op de oprit van de villa waar de barbecue plaatsvond. Ze legde klacht neer bij comité P wegens schending van de privacy, maar een dag later bleek dat haar dochter aanwezig was op de barbecue. De journalist ter plekke berichtte waarheidsgetrouw over de auto van het parlementslid, maar kwam toch onder vuur te liggen.

Het is belangrijk dat een journalist zorgvuldig formuleert en mogelijke verkeerde interpretaties voorkomt. In een casus van Polish Media Issues tegen Nieuwsblad.be gaan we daar dieper op in.

<https://www.rvdj.be/uitspraak/polish-media-issues-t-nieuwsbladbe>

De Poolse organisatie diende klacht in na het verschijnen van een artikel op 3 augustus 2017 onder de titel: "Boekhouder van Auschwitz mag 96 zijn, hij zal niet aan zijn straf ontsnappen. Oskar Gröning fit genoeg bevonden om terecht te staan." Het artikel sprak oorspronkelijk over het Poolse concentratiekamp Auschwitz en na verschillende reacties veranderde de redactie dat in naziconcentratiekamp. De formulering *Pools concentratiekamp* kan leiden tot misverstanden omdat ze op twee manieren geïnterpreteerd kan worden, ofwel geografisch, ofwel in de zin van Poolse verantwoordelijkheid voor het kamp. Daarom is het belangrijk dat de journalist zorgvuldig formuleert en mogelijk verkeerde interpretaties voorkomt. In dit geval maakt de inhoud van het artikel duidelijk dat Nieuwsblad.be de eerste, geografische betekenis bedoelde en heeft de redactie de tekst aangepast zodat hij geen aanleiding meer kon geven tot misverstanden.

Definitie

Om steeds waarheidsgetrouw te berichten, moet een journalist rekening houden met een aantal regels. Hij bericht waarheidsgetrouw, wat voortvloeit uit het recht van het publiek om de waarheid te kennen (1). Een journalist publiceert alleen informatie waarvan de oorsprong hem gekend is, checkt de waarachtigheid van informatie en laat snelheid niet voorgaan op waarachtigheid. In de mate van het mogelijke, en voor zover dit relevant is, maakt hij de bron van zijn informatie bekend (2). Essentiële informatie in teksten, beelden, klankopnames of andere documenten mag niet worden geschraapt of verdraait. Bij het verwerken van vraaggesprekken worden verklaringen van de geïnterviewde getrouw weergegeven met respect voor de geest van het gesprek (3). Een journalist maakt het onderscheid tussen zijn feitelijke berichtgeving en zijn commentaar altijd duidelijk voor het publiek. In de berichtgeving is er dus een duidelijk verschil tussen enerzijds feiten en anderzijds beweringen, veronderstellingen en opinies (4). Als auteur van een commentaarstuk, opiniebijdrage,

column of cartoon geniet een journalist ook een grotere mate van vrijheid om zijn mening te geven en om conclusies te trekken uit de feiten dan in zijn feitelijke berichtgeving (5). Hij moet loyaal de relevante feitelijke informatie rechtzetten indien de journalist die onjuist weergegeven heeft (6). Tot slot verleent hij desgevraagd loyaal een wederwoord om relevante feitelijke informatie recht te zetten of aan te vullen. Een vraag om wederwoord kan enkel om ernstige redenen afgewezen worden (7). In de praktijk wordt er helaas te pas en te onpas met deze deontologie omgegaan.

Veelvoorkomende fouten:

Als we de evenwichtsoefening maken en alle uitspraken van De Raad voor de Journalistiek bekijken die teruggaan tot en met 2010, komen we tot enkele verrassende vaststellingen. Van de bestudeerde 124 casussen maken we een onderscheid tussen vier grote pijlers, en een aantal uitzonderingen: '60 onterechte klachten, 19 feitelijke fouten, 7 fouten bij afspraken voorinzage en 37 fouten in het cluster van eer en de goede naam/wederhoor/privacy. We gaan hier dieper op in met enkele voorbeelden.

1. Onterechte klachten

<https://www.rvdj.be/uitspraak/baki-t-nieuwsbladbe>

In onze eerste case behandelen we een klacht van Ali Baki tegen Nieuwsblad.be. Aanleiding zijn twee artikels onder de respectievelijke titels: "Serieverkrachter misbruikte minstens negentien escortdames: zo kon hij jarenlang ongestoord toeslaan"; "Zes jaar cel geëist tegen serieverkrachter. Limburger verkrachtte 3 jaar lang zeker 19 escortdames, maar kent geen schuldbesef: Ze weten toch dat zo'n beroep risico's met zich meebrengt." De artikels gaan over een rechtszaak tegen Ali Baki die zich moet verantwoorden voor verkrachting, bedreiging en beroving van 19 escortdames en afpersing van een mannelijke escorte. Ali Baki zegt dat de artikels hem onterecht identificeerbaar maken door de vermelding van zijn initialen en door twee foto's bij het tweede artikel. De foto's brengen hem herkenbaar in beeld en dat schendt volgens hem zijn privacy en brengt hem in gevaar. Meneer Baki neemt ook aanstoot aan de vergelijking met drievoudig moordenaar Ronald Janssen in het eerste artikel. De Raad voor de Journalistiek vindt serieverkrachting en de gerechtelijke vervolging ervan onderwerpen van gewichtig maatschappelijk belang en hij ontkende de feiten waarvoor hij terechtstond niet. Nieuwsblad.be vermeldt de initialen, de leeftijd en de woonplaats van klager en publiceert twee foto's waarop hij onherkenbaar is. Zijn gezicht is onherkenbaar gemaakt of er staat een balk voor zijn ogen.

Het artikel strookt op die manier met de richtlijn bij artikel 23 van de code over identificatie van verdachten. Nieuwsblad.be stelt dat de vergelijking tussen klager en Ronald Janssen is gemaakt door betrokkenen bij het gerechtelijk onderzoek. De vermelding van de vergelijking kan dan ook niet beschouwd worden als een beroepsethische fout. De richtlijn bij artikel 23. Identificatie in gerechtelijke context zegt dat: De journalist het privéleven van personen respecteert en het niet verder gaat dan noodzakelijke berichtgeving in maatschappelijk belang. Wanneer de journalist in zijn berichtgeving een verdachte of een veroordeelde identificeert, maakt hij een afweging tussen het recht van het publiek op informatie en het recht op privacy van de betrokkene. Naargelang de situatie kiest hij voor het niet bekendmaken van de identiteitsgegevens, beperkte identificatie of volledige identificatie.

Een andere, frequent voorkomende ongegronde klacht is tegen de inhoud van een column. Artikel 8 van de code geeft als auteur van een column een grotere mate van vrijheid om zijn mening te geven en conclusies te trekken uit de feiten dan in feitelijke berichtgeving.

<https://www.rvdj.be/uitspraak/de-schutter-t-de-morgenbe-en-vandeweghe>

In de zaak van Dirk De Schutter tegen DeMorgen.be en Hans Vandeweghe is de aanleiding een column op de website van 2 mei 2016 onder de titel 'Er is één goede reden om Antwerp niet in eerste klasse te willen: een deel van de supporters'. De journalist blikte in zijn column terug op verschillende feiten uit de afgelopen sportweek, waaronder het vonnis in de Hillsborough-zaak. Zonder de feitelijke berichtgeving over het vonnis te hernemen, wat eigen is aan een column, geeft hij zijn standpunt over de uitspraak van de volksjury. Hij evalueert de gebeurtenissen van 1989 anders dan de rechtbank en is van oordeel dat de volksjury zich vergist heeft door de supporters volledig vrij te spreken, wat hij weergeeft met de term supportersgeweld. In dit geval gaat het over de gebeurtenissen van 1989 én over het vonnis van de volksjury. De journalist mag in zijn column het vonnis fout noemen.

2. Feitelijke fouten

De basis van waarachtig berichten bestaat erin altijd informatie op een juiste manier weer te geven. Een goede manier om feitelijke fouten te voorkomen is het hanteren van check en dubbelcheck. Vertrouw niet blindelings op je huidige bron, en neem niet zomaar informatie over van het internet. Het komt ook nogal eens voor dat journalisten een artikel willen opwaarderen door middel van een sensationele titel of boventitel. Dit kan echter misleidend zijn en zelfs een foutieve indruk geven.

<https://www.rvdj.be/uitspraak/huisman-t-tv-familie>

In de case van Josje Huisman tegen TV Familie werd een fout begaan door mevrouw Huisman niet te contacteren. Het artikel "Wat een luxe. Josje koopt vakantieverblijf in Spanje", vermeldt dat ze een eigendom heeft gekocht in het genoemde resort. De journalist in kwestie heeft onvoldoende geprobeerd om de waarachtigheid van de informatie te checken. Hij verwijst naar verschillende bronnen, maar heeft de primaire bron, Josje Huisman zelf, niet gecontacteerd en dat ook niet geprobeerd. Dat was in dit geval nochtans een logische en essentiële stap. De Raad is dan ook van oordeel dat het artikel indruist tegen artikel 2 van de code, dat bepaalt dat de journalist de waarachtigheid van de informatie checkt.

<https://www.rvdj.be/node/419>

Bij de beslissing van de Raad voor de Journalistiek over de klacht van Filip Rasschaert tegen Het Laatste Nieuws stoort meneer Rasschaert zich vooral aan de boventitel. Die zou sensatiebelust zijn en niet stroken met de inhoud van het artikel. Aanleiding is een artikel in Het Laatste Nieuws van 13 maart 2015 onder de titel: "Sorry, agent heeft recup. Vader vindt zelf dader van vluchtmisdrijf, maar politie doet niks." Inhoudelijk gaat het over een ongeval met vluchtmisdrijf, waarbij een auto twee fietsers aanreed. De fietsers waren vader en zoon. De vader kwam de bestuurder van de auto zelf op het spoor en stapte met die gegevens naar de politie. Volgens het eerste artikel deed de politie niets met de informatie. Het artikel laat de vader aan het woord die zijn verontwaardiging uit en zegt dat de verdachte niet meteen verhoord werd, omdat de agent die na het ongeval de vaststellingen deed, met recup was. Het klopt volgens meneer Rasschaert niet dat de politie niets deed met de informatie van de vader. Onmiddellijk nadat de vader de politie contacteerde met gegevens over de vermoedelijke dader, heeft de politie daarvan een proces-verbaal opgemaakt en de nodige maatregelen genomen, zodat de dader binnen het half uur geïdentificeerd was en de feiten

opgehelderd waren. De Raad meent inderdaad dat de boventitel zeer affirmatief meldt dat de politie 'niets doet'. In het artikel wordt nochtans vermeld dat de politie bij de garagehouder geïnformeerd zou hebben over de identiteit van de bestuurder van de auto. De titel is dan ook in zijn algemeenheid overdreven en strookt niet met de inhoud.

3. Fouten bij afspraken voorinzage

Indien een journalist op voorhand enkele afspraken vastlegt, moeten deze ook gerespecteerd worden. Veelal gaat dat over vermelding van naam en voornaam, woonplaats en dergelijke. Vooral bij kwetsbare mensen staat geborgenheid centraal. De beslissing van de Raad voor de Journalistiek over de klacht van S. tegen Het Laatste Nieuws belicht dit. In het artikel van 8 februari op HLN.be onder de titel: "Ik kan niet geloven dat ze loog over Amirs dood. Zwangere babysitter (29) schudt kindje van vriendin door elkaar", wordt een vrouw aangehouden naar aanleiding van de dood van een baby. Terwijl ze aan het babysitten was op het zoontje van haar vriendin, schudde ze de baby zodanig door elkaar dat die tien dagen later overleed aan het shakenbabysyndroom. De journalist laat de moeder van de baby aan het woord, die zegt dat ze nog altijd in shock is omdat haar vriendin haar al die tijd is blijven voorliegen. Volgens S. drong een journalist van HLN zich enkele uren na de feiten op om binnen te komen bij haar. Ze was in shock en liet hem uit beleefdheid binnen, maar maakte duidelijk dat zij geen officiële reactie kwijt wilde. Ze was dan ook zeer verbaasd dat ze in het artikel wordt geciteerd. Zij heeft daarvoor nooit toestemming gegeven en had op geen enkel ogenblik de indruk dat ze werd geïnterviewd. De Raad was dan ook van oordeel dat de journalist expliciet toestemming moest vragen om het gesprek met haar te publiceren. Zeker gezien de kwetsbare situatie waarin ze haar bevond.

<https://www.rvdj.be/uitspraak/st-t-het-laatste-nieuws-en-hlnbe>

4. Fouten in naam van eer en de goede naam/wederhoor/privacy

Merkbaar veel fouten vallen onder deze categorie. Ook hier is het belangrijk om informatie te checken, wederhoor te vragen en rekening te houden met 'beperkte' identificatie. In de case van B. tegen Flair, wordt met alle drie subcategorieën te weinig rekening gehouden. Het artikel "Soms wenste ik dat ik samen met mijn ouders was gestorven. N. overleefde als baby een gezinsdrama", brengt de getuigenis van een vrouw die als baby een gezinsdrama overleefde. Haar vader schoot haar moeder dood en pleegde daarna zelfmoord. Zijzelf raakte verlamd aan de onderste ledematen en kwam in een pleeggezin terecht. Ze vertelt hoe ze het verhaal van het gezinsdrama te weten kwam en hoe ze dat verwerkte en nog verwerkt. Ze vertelt ook over haar pleeggezin. Ze zegt dat haar verblijf in het gezin geen al te rooskleurige tijd was, dat haar moeder haar ongelijk behandelde tegenover haar pleegzussen en soms ook fysiek uit de hoek kwam.

Klaagster B. is de pleegzus van N. en spreekt namens het hele pleeggezin. Ze zegt dat de journaliste het getuigenis van N. niet gecheckt heeft en dat het artikel ongegronde beschuldigingen bevat. Er is geen wederhoor gevraagd en de publicatie maakt de klaagster en haar familie onterecht herkenbaar en schendt zo de privacy. De journaliste brengt de getuigenis van N. zonder enige kritische benadering. De journalist heeft niemand gecontacteerd om het verhaal te controleren: noch klaagster en haar familie, noch derde partijen. Waarheidsgetrouw berichten geldt ook voor persoonlijke getuigenissen, zeker wanneer de getuige praat over een conflictueuze situatie en mogelijk belang heeft bij een bepaalde voorstelling van zaken. De journaliste heeft zich evenwel eenzijdig gebaseerd op het getuigenis van N. en brengt dat zonder reserve of terughoudendheid. Ze heeft het niet gecheckt bij het pleeggezin of andere mogelijke bronnen. De Raad is in deze casus daarom van oordeel dat die aanpak niet strookt met artikel 1 en 2 van de code over waarheidsgetrouw berichten en checken van informatie. De passages over het pleeggezin maken een

groot deel uit van het artikel en bevatten ernstige beschuldigingen ten aanzien van de pleegmoeder. Gezien de aard van die beschuldigingen, onder meer over fysiek geweld, die de eer en de goede naam betreffen, is de Raad van oordeel dat de journaliste de pleegmoeder vóór publicatie om een reactie had moeten vragen. De journaliste heeft dat niet gedaan en heeft het ook niet geprobeerd, wat niet strookt met het principe van fair-play. Flair publiceert de voornaam, de leeftijd en vier foto's van getuige N, waarvan een op de cover. N heeft 28 jaar deel uitgemaakt van het pleeggezin. Dat is geen kortstondige of toevallige passage, waardoor de gepubliceerde gegevens over N ook de leden van het pleeggezin identificeerbaar maken. Gezien de voorgaande elementen van deze beslissing betekent dat een schending van het privéleven van klagers zoals omschreven in artikel 23 van de code.

Slot

Het is onze taak als journalist om integer, neutraal en deontologisch te handelen, ongeacht het onderwerp. De Code van de Raad voor de Journalistiek is het handboek bij uitstek hiervoor. Indien er vergissingen of fouten begaan worden, zal de Raad erover waken dat klachten zo neutraal mogelijk behandeld worden en opgelost raken. Dit met het oog op de maatschappelijke en individuele context. Een journalist hoort een waakhond te zijn van de maatschappij, de vierde macht in al zijn glorie. Correcte en heldere verslaggeving staan daarbij centraal, zondersensatie of winstbejag. Probeer dus altijd bronnen en de verkregen informatie daarvan te dubbelchecken, hou rekening met gemaakte afspraken, geef de optie tot wederhoor en toon respect voor iemand zijn/haar privacy. Zelfs in deze digitale tijden, waar de scoop primeert, is het nog altijd essentieel om waarheidsgetrouw te berichten.